

Kulturni

L I S T I

O B Č I N E Š O Š T A N J

Veter je šepet daljave:
vleče me z močjo magneta
v prostore, slutnje, leta ...
Veter nosi daljne trave,
nosi čudežne dišave,
nosi listje, ki umira ...
Veter je časovna mera:
med drevesi stare jase
piha v prihodnje čase
isti veter kakor včeraj.

BORIS A. NOVAK: VETER

KNJIŽNICA VELENJE, STANKA LEDINEK

ISSN 1581-8373

9 770158 183733

LETO XXVI
ŠT. 2
24. FEBRUAR 2022

Iz galerije

KAJUH V PODOBAH IN PLASTIKAH

Jaz sem droben, droben list je naslov razstave v Mestni galeriji Šoštanj, ki je na ogled od 7. do 28. februarja in bo, kot pajpo vsi vpleteni, gostovala tudi drugod po Sloveniji. Letošnje leto je Občina Šoštanj razglasila za Kajuhovo leto. Kot vemo, se je Karel Destovnik - Kajuh, naš rojak in pesnik vseh časov, rodil 13. decembra leta 1922 v Šoštanju, kjer je preživljal otroštvo in žal v neposredni bližini svoje rojstne hiše tudi umrl. Že lani je župan Občine Šoštanj **Darko Menih** imenoval projektno skupino, ki bo skozi vse leto pripravljala različne dogodke. Vodja organizacijskega odbora je **Kajetan Čop**. Ideja za skupinsko razstavo Jaz sem droben, droben list je dozorela na Zavodu za kulturo Šoštanj, aktivnosti v zvezi z njo je vodila **Milojka B. Komprij**. V sodelovanju z ZKŠ, Tatjano Vidmar in Salihom Biščičem, predsednikom Društva šaleških likovnikov, so konec decembra stekle določene aktivnosti, ki so potekale ves januar. K projektu so bili povabljeni tudi nekateri drugi avtorji iz lokalne skupnosti. Dobra ideja in dobro delo je prineslo izjemno lep uspeh. V Mestni galeriji Šoštanj je postavljena razstava tridesetih likovnih del, ki jih dopolnjujejo pesmi, na podlagi katerih so nastala. Na ogled so tako skulpture kot platna, tako motiva kot način sta zelo različna. Od abstrakcij do čistega realizma, od bogatega kolorita do svinčnika, od natančne upodobitve vrtnice v glini do neomejenega domišljjskega pristopa.

Foto Milojka B. Komprij

Foto Milojka B. Komprij

Foto Milojka B. Komprij

Foto Milojka B. Komprij

MILOJKA B. KOMPRIJ

Razstavo so odprli pred kulturnim praznikom in je bila v tem času zelo lepo obiskana. Dela nagovarjajo obiskovalca, da razmišlja o Kajuhu, organizatorjem pa je v veliko veselje, ko ugotavljajo prepoznavnost njegove poezije tudi pri najmlajših.

Ob razstavi je izšel katalog, avtorjem in članom DŠL pa se je še posebej zahvalil župan Občine Šoštanj gospod **Darko Menih**, ki jim je v prisotnosti nekaterih članov uprave gospe **Alenke Verbič** in **Tjaše Rehar** izročil roman *Prestreljene sanje* pisatelja Vlada Vrbiča.

Razstavljajo:

Salih Biščič
Marina Cerjak
Urška Delopst
Društvo šaleških likovnikov
Zvonko Fijavž
Biserka Filipan Kraljič
Antonija Florjan
Irena Guček
Sonja Jezernik
Irena Kočevar
Ivo Kolar
Mojca Korošec
Edita Kos Martinšek
Alimpije Košarkoski
Gregor Kraljič
Andrej Krevzel
Ina Krleža
Martina Krulej
Franc Lesjak
Majda Lisac
Darinka Maze
Mirjam Oremuž
Uroš Potočnik
Uršula Skornšek
Oskar Sovinc
Marica Šinkovec
Milena Gabrijela Štajner
Petra Toplak
Leonida Verzel
Jožica Vidmar
Nada Zager

Foto Milojka B. Komprij

Foto Milojka B. Komprij

Foto Milojka B. Komprij

Prešernov dan

ZAKAJ NE NOSITE SVOJIH SRC V DLANEH KULTURNI PRAZNIK

Slovenski praznik kulture 8. februar je za kulturnike poseben dan in priložnost, da ne izpostavimo samo pomena dr. Franceta Prešerna in njegovih briljantnih del, marveč se spomnimo tudi drugih, ki so in še prispevajo k prepoznavnosti kulture naše domovine in slovenskega jezika.

V Šoštanju sledimo rdeči niti praznovanja, ki jo že vrsto let podaljšamo s programom, ki se nanaša na dosežke ali delo domačih ustvarjalcev. Letošnjega so sooblikovali člani Okteta TEŠ z

Metko Atelšek Oman in člani Društva šaleških likovnikov, s katerimi smo na Zavodu za kulturo Šoštanj s pomočjo fotografa in snemalca **Dušana Dobnika** posneli film Jaz sem droben, droben list. Film je bil posnet v Mestni galeriji Šoštanj, kjer so ustvarjalci likovnih del, ki so ustvarjali na temo Kajuhove poezije, spregovorili o svojem odnosu do likovnega dela, kulture, Kajuha, ali pa preprosto prebrali ali zrecitali pesem. V filmu nastopa 22 avtorjev od 30, ki so sodelovali v tem projektu, njegov ogled je bil osrednji del slovesnosti.

Najavljeni slavnostni govornik na prireditvi **Kajetan Čop** je zbolel, zato je nekaj misli o kulturi povedala **Milojka B. Komprij**, ki je izpostavila Prešernovo poezijo in njen pomen v času, ko je nastala in sedaj, in jo povezala s poezijo Karla Destovnika - Kajuha ter ob tem poudarila njun neprecenljiv prispevek k ohranjanju identitete naroda. Oba velikana slovenskega jezika sta ustvarjala za vse čase in za vse generacije, saj se vsebine nanašajo na večne teme. Ljubezen,

MILOJKA B. KOMPRIJ

osebna in družbena stiska ter hrepenenje po boljših časih.

Poleg naslovne pesmi Jaz sem droben, droben list je kot napotilo v teh (in vseh časih) odhajajočim položila v srce Kajuhovo pesem Če človek bi človeka ..., ki se zaključuje:

*Ljudje, če v vaših bi očeh razbral
po kakšnih hodite poteh
in če vsakdo od vseh
srce na dlan bi dal,
da človek bi človeka prepoznal,
takrat bi v hipu stari svet propal.*

Kot simbol stoletnice rojstva Karla Destovnika - Kajuha je bilo na oder položenih sto rdečih nageljnov.

Zavod za kulturo se zahvaljuje vsem sodelujočim in čestita k ustvarjenemu delu.

Foto Dušan Dobnik

Zapišimo spomine

Zavod Dobra pot med 14. in 25. marcem organizira vseslovensko akcijo zapisovanja spominov starejših: ZAPIŠIMO SPOMINE!

Zavod Dobra pot, ki že vrsto let osvešča o naravni in kulturni dediščini ter skrbi za njuno ohranjanje, letos pripravlja prvo vseslovensko akcijo zapisovanja spominov starejših. S pobudo, ki jo bodo izvedli s pomočjo svoje aplikacije Zapiši spomina, želijo opomniti na vlogo, ki jo imajo starejši kot nosilci spomina, hkrati pa spodbuditi zanimanje za dediščino ter jo predstaviti na nov, sodoben način.

Starejši so zakladnica modrosti, izkušenj in spominov, s svojimi zgodbami pa pogosto gradijo mostove med preteklostjo in prihodnostjo. Kljub

temu se številni znajdejo v situacijah, ko ne morejo izkoristiti svojega potenciala, saj se soočajo z osamljenostjo in odrinjenostjo na rob družbe. Po drugi strani pa mladi niso več v stiku z dediščino našega prostora, mnogi običaji izginjajo. Prava medgeneracijski prepada naslavlja Zavod Dobra pot, ki s svojo aplikacijo Zapiši spomina omogoča beleženje in objavljanje vedenj, pričevanj ter zgodb starejših o različnih vidikih življenja v preteklih obdobjih.

V akcijo zapisovanja spominov vabijo širšo slovensko javnost, tako posameznike kot tudi osnovne in srednje šole, medgeneracijske centre, društva in druge organizacije. Cilj akcije je namreč obuditi medgeneracijske pogovore in vezi ter ustvariti prostor za tiste čarobne trenutke, ko se znanje in vrednote prenašajo iz generacije na generacijo. V ekipi organizatorjev so prepričani, da bo ta skupnostna akcija ne samo obogatila življenja vsem vključenim, temveč tudi ogromno prispevala v skupno zakladnico ohranjenega spomina, torej k digitalizaciji in ohranitvi našega kulturnega izročila.

»Navdušeni smo, da se v akcijo že prijavljajo tako posamezniki kot tudi šole in večgeneracijski centri. To je po eni strani dokaz, da je zanimanja za dediščino oz. njeno digitalizacijo veliko, po drugi strani pa kaže tudi na potencial, da akcija postane vsakoletna, tradicionalna. Resnično upamo, da se v teh dveh tednih po celi Sloveniji zgodi veliko trenutkov, ki bodo poglobili vezi med

ljudmi,« pravi Nava Vardjan, vodja projekta v Zavodu Dobra pot.

V akcijo ZAPIŠIMO SPOMINE! se lahko prijavite kot zapisovalci spomina (tisti, ki bi zgodbe starejših zabeležili oz. posneli in vnesli v aplikacijo) ali kot pričevalci (starejši, ki bi želeli podeliti svoje spomine). Prijave potekajo prek spletne strani Zavoda Dobra pot (www.dobra.pot.si) ali prek aplikacije Zapiši spomina (odčitajte QR kodo). Organizatorji sporočajo še, da bo za vse prijavljene v začetku marca organizirana spletna delavnica, na kateri bodo podrobneje predstavili potek dvo-tedenske akcije in odgovorili na vsa vprašanja.

Zavod Dobra pot, ki prihaja iz Brkinov, sicer že sedmo leto izvaja najrazličnejše projekte, s katerimi osvešča o naravni in kulturni dediščini našega prostora ter skrbi za njuno ohranjanje. Dediščino na najrazličnejše načine uporabljajo kot vezivo, ki povezuje skupnost, s svojo aplikacijo za zapisovanje spominov pa skrbijo tudi za zmanjševanje digitalnega prepada med generacijami.

Intervju

IMETI, LJUBITI DVE DOMOVINI

VERA HRGA

Za uvod v ta intervju sem želela izbrati nekaj posebnega, močnega, takšnega, kakršna je moja sogovornica Vera Hrga iz Splita, nekoč Cerkovnikova Verica iz Gaberka. Pa mi je uvod napisala kar avtorica sama, oziroma ga je napisal Vinko Möderndorfer, in res bi bilo škoda, da ga ne bi uporabila. Takole pravi:

Pred leti sem mesec dni preživel v Splitu. In se, kot najbrž še kdo, takoj zaljubil v to prekrasno mesto. Mesto zgodovine, mesto literature, mesto umetnosti ... in seveda krasnih ljudi. Spoznal sem gospo Vero Hrgo in zelo hitro sva postala prijateljca. Pa ne zato, ker je Vera moje gore list, predvsem zato, ker mi je predstavila Split in hrvaško kulturo kot nihče drug. Vera je pravi povezovalni človek. Njeno kulturno udejstvovanje pomeni most med obema kulturama, Slovensko in Hrvaško. V resnici imamo mnogo več skupnega, kot si upamo priznati. Ne samo preteklost, ampak tudi ljubezen do umetnosti, ki ne pozna nacionalnih meja.

Prešernov praznik je praznik poezije, praznik človečnosti in humanizma, praznik pesnikov, zaradi katerih je svet lepši. In to velja tako za Slovence kot za Hrvatke. Kultura ne pozna meja. Ko sem odhajal iz prekrasne Splita, mi je Vera poklonila eseje Tina Ujevića. To je najlepši spomin na moje bivanje v Splitu. Darilo sem dobil od Slovenke, ki je za svojo domovino z vso ljubeznijo izbrala Hrvaško. Ljudje smo tisti, ki čutimo, da nas kultura bolj povezuje kot politika. Ljudje potrebujemo Prešerna in Ujevića ... Naši umetniki so že zdavnaj izbrisali meje, dajmo jih tudi ljudje!

Preberite, odgovori so čista poezija duha in srca. Vse dobro še naprej.

Že uvodoma bi se rada zahvalila za tale »pogovor«. Split, eno izmed najlepših mest Dalmacije, je vaš drugi dom že kar nekaj časa.

Biser Jadrana – 1700-letni Split je moj topli drugi dom zdaj že kar dolgih 40 let. Vanj sem zaplula na valovih ljubezni, vse, kar je prežeto z ljubeznijo, je lepo, in ker sem srčno želela in verjela, da me bo mesto, v katerega sem bila zaljubljena že vso svojo mladost, sprejelo, sem se mu predala in on mi je ponudil svoj objem.

Foto osebni arhiv

Foto osebni arhiv

Povejva najprej, kako ste se pisali v rodnih Gaberkah, kako so vas klicali doma in kako v šoli Biba Roeck v Šoštanju.

V mojih dragih rodnih Gaberkah sem bila Cerkovnikova, mama je bila z Oroževe domačije, tako da sem bila od Oroževe (Skazove) Gele. Majhno so me seveda klicali s pomanjševalnico Verica, potem pa je Verica zrasla v Vero, zdaj pa me moji otroci pri pouku slovenščine kličejo Vivera.

Ste vedeli, da so šolo porušili in zgradili vrtec?

Vedela sem, da je v načrtu izgradnja vrtca na mestu, kjer je stala naša že takrat lepa, precej moderna šola. Ostala mi je v prelepem spominu in ko sem šla prvič mimo ruševin, sem osupla obstala. V mislih sem se s solzami v očeh vrnila na okna učilnic, izza katerih sem se bogatila z znanjem, gojila prijateljstva, spoštovanja – do prvega ravnatelja Miroslava Vrečka, občudovala svojo prvo prelepo učiteljico Maro Baškovičev, vse življenje moj svetli vzor tople osebe, polne znanja in ljubezni do nas prvošolcev, skozi misli so mi vstopali vse drage učiteljice in učitelji, dragi sošolci, prijatelji, trenutki, ki so zaznamovali moje začetne korake v življenje.

Kdo vas je učil slovenščine v osnovni šoli? Mene je tovarišica Marija Hudomal. Dala mi je lepo popotnico k pisanju in izražanju v slovenščini.

Ljubezen do jezika, do literature, predvsem pa do poezije sta mi vsadili učiteljici Zofija Vrhovčeva, potem pa še Ljudmila Jarnovičeva. Njuna motivacija za poseganje po literaturi, interpretaciji besedil, učenje pesmi na pamet je tudi meni dala krepko popotnico, s katero stopam še danes. Velikokrat sem recitirala na proslavah, tudi še danes, in kar presenečena sem, da še vedno znam na pamet skoraj celega Prešerna, pa Župančiča, Aškerc, Kajuha ...

Učiteljica Marjetka Krapeževa pa je s svojo pojavo in zanimivimi urami angleščine definitivno vplivala na mojo odločitev za študij angleščine po končani gimnaziji v Velenju.

Še kakšen utrinek z velenjske gimnazije? Imate kaj stikov s sošolci, ki so ostali v Velenju ali kje blizu?

Bili smo tretja generacija dijakov na novi Gimnaziji Velenje in tudi iz teh klopi nosim veliko spominov, veliko prijateljic, prijateljev. Večno ostajamo v stikih, na srečanjih, v mislih.

MILOJKA B. KOMPREJ

Ste tudi na velenjski gimnaziji nastopali tako kot v osnovni šoli?

Tudi na gimnaziji sem z Aco Polančevom Polesovo sodelovala na prireditvah, in pela v deklškem pevskem zboru pod vodstvom Iva Marina.

Foto osebni arhiv

Kdaj ste študirali v Mariboru in mogoče kakšen spomin iz tistih časov na to lepo štajersko prestolnico?

Študentsko življenje je eno najlepših obdobij v življenju, je čas, ko začneš samostojno korakati, spoznavati dobre, lažje in težje, zagotovo pa najlepše strani življenja. Ena od teh zelo zanimivih strani v Mariboru v času študija je bila ta, da sem kot članica dramske skupine KUD Student igrala v izredno zanimivi drami Peskovnik Edwarda Albeeja.

V enem izmed številnih intervjujev z vami sem prebrala, da ste imeli radi hrvaško morje in da ste sanjarili, da bi živeli tam. Bi veljala za vas misel, da kar lahko sanjamo, lahko tudi storimo?

Nekega vročega poletnega večera sem še kot mlada turistka na klopici na splitskem Marjanu sanjala o tem, kako lepo bi bilo živeti v tej šumeči dišeči morski lepoti.

Moje sanje so se uresničile, zelene livade moje doline je zamenjala morska modrina, sproščen pogled na cvetoč vrt okoli moje rojstne hiše je zamenjal pogled na kamnite hiše v kaleti moje-ga Varoša.

Foto osebni arhiv

Foto osebni arhiv

Se vam je to potrdilo še na kakšnem drugem področju?

V življenju si veliko želimo, veliko sanjamo. Imeti srečno družino, dobre prijatelje – meni uresničeno.

Skočiti s padalom z višine 4.200 m – uresničeno (pred dvema letoma).

Pregnati agonijo s pandemijo Covida – željeno. Pa vendar, moja največja želja je imeti dovolj zdravja in energije za nadaljnje uresničevanje svojih sanj.

Koliko se je po vaše spremenil Split, odkar ste kot mlada žena prišli vanj? Vemo, da je bila takrat še skupna domovina Jugoslavija.

Split je večno mesto, mesto zgodovine, umetnosti. Ko sem prvič stopala po 1700 let starih kamnitih tleh Peristila, kleti, nisem mogla dojeti te veličine, verjeti v obstoj in tako dobro ohranjenost starin Dioklecijanove palače.

Takrat mesto še ni bilo tako preplavljeno s turisti. Slovenci in drugi Evropejci so v avtomobilih v vrstah čakali na trajekte za otoke. Malo se jih je sprehodilo po starinah.

Danes je to povsem drugače. V poletni sezoni se komaj prebijaš po Marmontovi, po starem delu mesta, po ribarnici, skozi Zlata vrata. V zalivu gledaš ogromne križarke in se sprašuješ, če bo šlo tako naprej, kako bomo mi domačini sploh še lahko dihal, preživeli ...

Kako so vas sprejel kot Slovenko?

Slovenci so v Splitu dobrodošli in spoštovani, tako kot je bila cenjena tudi Slovenija v času skupne Jugoslavije in je še vedno.

Oprostite osebemu vprašanju in nanj tudi ni treba odgovoriti – imate najbrž družino, kdo je vaš spremljevalec ob lepih in tudi verjetno kdaj težkih trenutkih?

Prav ta moj spremljevalec me je tudi pripeljal iz Maribora, kjer je pri Vijolicah igral nogomet in v mojem Mariboru večno sanjal o Splitu, morju, barkah. Prav tako kot jaz. In najine skupne sanje so se seveda uresničile.

Večkrat se vračate domov. Koga tukaj obiščete, kadar imate čas?

Vsa moja rodbina, moja sestra Anka in njena prekrasna družina, sestrice, bratrance, predragi prijatelji so tu. Kadar pridem domov, moram narediti dober razpored, da v času, ki tako hitro beži, obiščem in uživam s kar največ tistimi, ki jih imam tako rada. Seveda pa me zelo zanimajo tudi napredki, zanimivosti, lepi koticiki, osebe, s katerimi se pogovorim o marsičem, kar lahko potem prenesem mojim v Splitu, objavim v Planiki.

Vem, da ste veliko nastopali tudi v domačem kraju. Se še spomnite, kdo je bil z vami na odru?

Vsi materinski dnevi so bili obogateni s pristrčno zrecitiranimi pesmicami, čestitkami in željami otrok, našim mamicam. Moram povedati, da jih je zelo veliko napisal moj stric Ludvik Skaza. Razmišljam, da bi jih vse zbrane uredila in objavila. Pa Rdeča kapica in mnogi kratki prizorčki ... Da, velikokrat se spominim odlične igralka Marije Čas, pa Jožeta Borovška, Edija Kaševoga, Dragota Rezmana, Brankota Špitalovega, Majde Lomšek s harmoniko, Jelke, Milice Skaza, sestre Anke ... Res prelepi spomini na oder v gasilskem domu.

Kakšno je bila vaše prvo delo in kaj ste delali?

V Sloveniji sem na OŠ Benedikt poučevala angleščino, ko pa sem se preselila v Split, je bilo težko najti pristoječe mesto na šoli. Čisto nepričakovano sem dobila delo v banki v službi nostro čekov, kjer je bila za korespondenco pogoj angleščina. Zanimivo, zanimiva je bila struktura v pisarni: Makedonka, Črnogorka, Srbkinja, Slovenka in nekaj Hrvatice.

Zelo odmevno je vaše delo pri društvu Triglav. Ne vem, ali ste mogoče tudi ustanoviteljica, gotovo pa ste med prvimi člani. Kaj vas tu navede?

Od vsega začetka sem članica društva, članica IO, učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine, kulturni animator, urednica internega časopisa Planika.

Letos sem ob pripravi na Slovenski kulturni praznik, ki je bil zaradi epidemioloških razmer drugačen kot druga leta, pripravljala kratek priložnostni video in prosila Vinka Möderndorferja, da nam Slovincem zunaj meja vošči ob prazniku.

Bila sem presenečena in neizmerno počaščena, ko sem od njega dobila voščilo, ki govori o pomembnosti povezovanja kultur, pa tudi o meni.

To mi je bilo zares v veliko čast (voščilo objavljeno na začetku zapisa).

Kdo so člani? Samo Slovenci, živeti v Splitu?

Naše društvo je odprto za vse, ki imajo radi Slovenijo, ki radi sodelujejo v aktivnostih: pevskem zboru, likovni sekciji, klekljarski skupini, keramični sekciji, dramsko-literarni sekciji, se učijo slovenščine, planinarijo ali berejo knjige iz naše bogate knjižnice.

Z drugimi slovenskimi društvi na Hrvaškem, ki jih je 16, dobro sodelujemo, povezani pa smo s krovno organizacijo – ZVEZO SLOVENSkih DRUŠTEV NA HRVAŠKEM s sedežem na Reki.

Foto osebni arhiv

Foto osebni arhiv

Projekti, ki so vsakoletni ali pa so vam posebej ostali v spominu?

Projekti, posebej priprava kulturnih dogodkov, so zame vedno velik izziv. V dolgoletnem delu sem si nabrala veliko izkušenj, vsak na novo načrtovani dogodek pa prebudi v meni veliko željo po oblikovanju nečesa posebnega, drugačnega, zanimivega. Zelo rada med nas povabim gledališke, folklorne skupine, književnike, pesnike, pevce, slikarje, alpiniste, pevске zборе, ki med nas v naše mesto prinesejo umetnost, duh, jezik, pesem, ples naše Slovenije. Mi, pa tudi naši someščani, jih z navdušenjem sprejmemo, jim prisluhnemo, jih občudujemo. Mestu Splitu skozi kulturne dogodke v najboljši luči prikažemo bogato kulturno dediščino, sodobno sceno, lepoto jezika in našo skrb za ohranjanje identitete.

Globoko so mi ostala v spominu gostovanja Neže Maurer, Vinka Möderndorferja, Petra Rezmana, Jurija Součka, Milene Morača, Vlada Kreslina, Maje Gal Štromar, Roberta Waltla, Roberta Simoniška, Mojce A. Juras, Folklorne skupine France Marolt, Vikija Grošlja, Slovenskega okteta, pevskega zbora SVOBODA iz vašega Šoštanja in še res veliko njih.

Foto osebni arhiv

Posebej srečna in ponosna sem bila, ko je naša zahtevna publika pred desetimi leti ob kulturnem prazniku v foyeru HNK Split spoznala moje dekletke, prisluhnila moje gore liste, čudovito glasno sopranistke na začetku kariere, Dunyi Tinauer Verbovšek. Zame posebno izredno umetniško doživetje, nova stezica v moj kraj, v mojo dolino. Po tej stezici v našo zeleno dolino sedaj vodim učence dopolnilnega pouka slovenščine v Splitu: na Pikin festival in v velikim zadovoljstvom na pobrateno OŠ Bratov Letonja v Šmartnem ob Paki. Vzljubili so lepote mojih krajev, navezali mnoga prijateljstva, se zaljubili v Uršljo goro, Velenjsko jezero, v Petrove konje ... Jaz pa v njihovo navdušenje.

Zame je bil od izjemnega pomena tudi zadnji decembrski dogodek v Novalji na otoku Pagu, v sklopu katerega smo v projektu Moč jezika na zelo odmeven način povezali jezik in kulturo dveh

sosednjih prijateljskih narodov. Dogodek je bil posvečen 85-letnici Radoslava Dabe iz Novalje, ki je največji del življenja preživel v Sloveniji in je v hrvaščino prevedel skoraj vse slovenske moderniste.

Foto osebni arhiv

Eden izmed takih je gotovo vaš časopis Planika. Navdušeno sem ga prebrala, ko ste mi ga posredovali prek spleta. Ga mogoče predstavite bralcem Lista?

Urednica časopisa Slovenskega kulturnega društva Triglav Split Planika sem že kar dolgih 17 let in moram priznati, da me naloga urednice-novinarke, ki je precej zahtevna, izpolnjuje in veseli. Izhaja 4-krat letno in predstavlja pregled dela v obdobju zadnjih treh mesecev, prikaže načrtovane aktivnosti, novice s slovenskih odrov, knjižnega trga, področja športa. Tudi o jeziku bralcem vedno ponudim kaj zanimivega, zelo radi se nasmejijo šalam, obožujejo kolaž na zadnji strani, kjer se marsikdo najde na kakšni zanimivi fotografiji s hudomušnim komentarjem. Moram se ob tej priložnosti zahvaliti vašima Robertu Jarhu in Aleksandru Kavčniku, ki vedno uslišita mojo prošnjo in mi s svojimi odličnimi fotografijami obogatita naslovnico. Vselej ko iz tiskarne vzamem še toplo Planiko, jo pritisnem nase in si rečem – zopet se je rodil moj otrok. Dobrodošel vsem bralcem.

Kako je s financiranjem, z naročniki in bralci?

Časopis financirata Svet za narodne manjšine Vlade RH in Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Brezplačen je, dobivajo ga vsi člani društva, pošiljamo ga vsem institucijam v Sloveniji in tudi na Hrvaškem. Vsaka nova številka je dostopna tudi na naši spletni strani <https://triglav-split.hr/#>.

Foto osebni arhiv

Vem, da ste zelo povezani z domačim krajem in vam najbrž ni tuje, da je Občina Šoštanj leto 2022 razglasila za Kajuhovo leto. Boste tudi okoli tega kaj naredili v Splitu?

Tako kot jaz tudi moji učenci ljubijo Kajuha, pogosto njegovo poezijo uvrščam na ure pouka slovenščine in mislim, da so skoraj vsi prebrali Ljubimca z Vošnjakovke ulice.

Ob tem vprašanju pa se mi je takoj porodila ideja, da morda ob našem pomembnem jubileju ob 30. obletnici obstoja SKD Triglav Split v Split povabim svojega Kajuha. Moram izvedeti, kako nameravate Kajuhovo leto obeležiti vi in kaj bi lahko postavili na splitski oder ali v galerijo.

Pred leti ste že sodelovali z Listom. Vas lahko tudi sedaj povabim k objavi?

Mojim dragim rojakom povedati kaj zanimivega, kaj lepega, nekaj mojega je pravo zadovoljstvo. Toda prešine me misel – se me moji rojaki sploh še spominjo? V kakšnem spominu me nosijo?

Pa naj le vedo, da je moja misel in ljubezen do rodnega kraja večna in da je moj korak kamenček v mozaiku, ki povezuje moji domovini.

Kje preživljate prosti čas?

Prosti čas je meni vedno nagrada za pridno delo. To je po navadi poletje, ki ga preživljam na barki, na obali, v gozdu na Marjanu, na otokih. To je čas meditacije,

uživanja v objemu šumečih valov in vročih sončnih dotikov, romantičnih sončnih odhodov, najbolj pa čas prebiranja in »požiranja« ljubljenih knjig. Poletje je tudi čas za obiske in druženja z mojimi Slovenci, s prijatelji, ki obožujejo morje. To pa je tudi čas, ko na krilih nostalgije poletim v mojo deželo. In še kam.

Vam najljubši kraj v Sloveniji in na hrvaškem?

V Sloveniji sem poleg svojega Šoštanja in Velenja najlepše mladostne dni preživela v Mariboru, vsi so ostali za vedno zapisani v mojem v srcu. Maribor je tudi začetna točka moje poti v prelepo Dalmacijo, v moj najlepši Split.

Za časa življenja se v vsakem izoblikuje življenjski nazor. Vam je odveč, če ga izrazite?

Moje življenje je močno povezano s kulturo, umetnostjo, obogateno je s srčnim, močnim pripadanjem dvema kulturama, dvema mojima domovinama.

Misel za konec.

Privilegij je imeti, ljubiti dve domovini.

Najlepša hvala za pogovor in lep pozdrav v mnogim lep in mističen Split. Zdaj pa tudi vam in vsem Slovincem v njem.

Foto osebni arhiv

Foto osebni arhiv

Iz zgodovine

»Pridobitni ljudje in prevozniki«

Družmirje sredi 19. stoletja v odgovorih na vprašalnice prof. dr. Georga Götha

Ko si poskušamo ustvariti čim bolj živo podobo Družmirja v preteklosti, so nam za sredino 19. stoletja v pomoč odgovori na vprašalnice (ankete) dr. Georga Götha – tako imenovana Göthova topografija¹ oziroma Göthova serija. Dr. Göth je obnovil idejo avstrijskega nadvojvode Janeza, da bi zbrali podrobno gradivo za »statistično-topografski« opis celotne dežele Štajerske kot osnovo za načrtovane gospodarske reforme, in je zato razposlal natančne vprašalnike o stanju na terenu vsem gosposčinam, davčnim občinam, župnijskim uradom in upravam fužin in rudnikov na Štajerskem. Inicijator tega podviga, nadvojvoda Janez, brat cesarja Franca I., je v Šaleški dolini najbolj znan kot podpornik gradnje ceste skozi Hudo luknjo, postavil pa je tudi temelje deželnega muzeja, arhiva, rudarske in železarske šole, sodeloval je pri ustanavljanju hranilnice, bolnišnice, zavarovalnice in kmetijske družbe – nasploh si je prizadeval za dobrobit in razvoj Štajerske, ki jo je prepotoval križem kražem v letih 1810–1812; iz njegovega dnevnika vemo, da je bil tudi v Šaleški dolini.²

avstrijski nadvojvoda Janez

dr. Georg Göth

Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU hrani kopije izvirnih odgovorov na Göthove vprašalnice iz Deželnega arhiva v Gradcu za slovensko jezikovno območje. Dr. Göth je gradivo za nemški del Štajerske obdelal že sredi 19. stol. in ga del tudi objavil (za kresiji Brück 1840, 1841 in Judenburg 1943, neobjavljeni rokopis za Gradec 1847), nato je delo zastalo, saj se je po letu 1848 politična delitev dežele povsem spremenila.

Odgovore za slovenski del je kot dragocen narodopisni vir pričel po abecednem redu obdelovati in objavljati dr. Niko Kuret pod naslovom Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848 v seriji Gradivo za narodopisje Slovencev (1985–1993). Zgoščen povzetek za Družmirje je bil že objavljen,³ vendar so bili odgovori transkribirani in prevedeni na novo in jih zdaj beremo v celotnem obsegu. V odgovorih so se zapisovalci zgoj sklicevali na zaporedno številko vprašanja (npr. »ad 15«), za večjo nazornost pa so v zapis dodana tudi sama vprašanja dr. Götha.⁴ Občina Družmirje.⁵

(C) Vprašalnice⁶ dr. G. Götha z dne 15. julija 1842 davčnim občinam

Vprašanja za statistično-topografski prikaz Štajerskega. Za vsako davčno občino je navesti:

- Imena krajev, ki jih obsega davčna občina, koliko hiš ima vsak kraj. Koliko je kraj oddaljen od sedeža okrajnega gospostva in kako daleč je do najbližje poštne postaje? Lega kraja, ali leži ob potoku ali reki, ob cesti, na vzpetini, v ravnini, itd.
- Imena posameznih hribov, gorskih vrhov, gorskih dolin, grap, ravnin planin (za živinsko pašo), fizikalna oblikovanost površine občine, ali je ravna, hribovita, gozdnata itd.
- Imena voda, od kod prihajajo; kraj, kjer izvirajo, če leži v občini. V katero smer tečejo, kam in kje se izlivajo, če se to zgodi v občini. Kakšne naprave so ob vodah: mlini, s koliko kamni vsak, žage itd. Stanje struge, ali poplavljaajo, so na njihovem teku skozi občino slapovi ali močvirja? Ali tečejo hitro ali počasi, so plodne, kakšne ladje plovejo po njih, s kolikšno težo jih natovorijo, kaj se prevaža po vodni poti, plovejo tudi proti toku, kako poteka ta ploжба; kje so brodovi itd. Kje so jezera, ribniki, njihova velikost, lega itd.

Občina Družmirje je zaprto območje; je svoja popisna občina, kot davčna občina pa je združena z Gaberkami; po popisu šteje 39 hiš – 50 stanovanjskih enot, leži na okrajni cesti proti Velenju, po sredi občine teče potok Velunja; most je lesen, iz hrastovega lesa, s podzidanimi mostnima glavama; voda ni globoka in teče ves čas.

4. Navedba jam in drugih naravnih znamenitosti.

Nič.

5. Posebno izredni, koristni ali redki produkti iz vseh treh področij narave in navedba tistih, ki so posebno pogosti, ali tistih, ki jih je najti samo tukaj.

Vsi pridelki, ki jih daje nehlija, so zelo dobri; posestva so raztresena; nihče nima svojega posestva dobro zaokroženega.

6. Stanje cest in poti, mostov, ali so zidani ali leseni, kdo jih je postavil? Navedba bolj uporabljenih pešpoti, posebno, če vodijo čez gorska slemena in gorske prelaze v druge, bolj oddaljene kraje.

Vse dobro. Pot gre stransko proti Velenju.

7. Opis gozdov v občini, posebna poimenovanja posameznih delov gozda, ravnanje z gozdovi in njih izkoriščanje. Koliko oralov gozdov v občini je last podložnikov, koliko oralov je last gosposčine.

Gozdovi so majhni. Podložniki spadajo v največjem delu h gospostvu Velenje. Pridobitni ljudje in prevozniki.

8. Koliko sodov oglja pripravi občina na leto, kam in komu jih prodaja?

9. Navedba opekarn, apnenic, kamnolomov, sadrarnic, stop, šotišč itd.

Nič.

10. Pregled virov preživljanja, industrijskih vej in trgovanja prebivalcev občine.

Kmetijstvo za hišne potrebe; prevozna dela – prevažanje hrastovine, oglja in macesnovine; imajo povsod konje, nobenih volov; posestva niso velika.

11. Ali pridelava občina žita, sena in drugih glavnih pridelkov toliko, kolikor potrebuje, ali pa mora to in ono kupovati in kje?

(C) Vprašalnice⁶ dr. G. Götha z dne 15. julija 1842 davčnim občinam

ROK POLES

12. Ali so v občini tedenski sejmi, kaj na njih prodajajo, od kod je blago?

Nič.

13. Kakšne so sestavine orne zemlje, ali je peščena, ilovnata ipd., kako rodi?

Bolj peščena, vendar rodovitna črna zemlja. Le malo (kamnov v njej?).

14. Ali so v občini mlatilnice, ali so last posameznikov ali več kmetov skupaj?

Nič.

15. Kako se imenujejo kravje planine v občini, koliko planšarij je v vsaki, koliko krav se pase v vsaki planini? Od kod prihaja molzna živina, ki se pase v planini.

16. Kako se imenujejo volovske planine v občini, čigava last so in koliko repov govedu se pase na vsaki. Od kod prihaja govedo, ki se pase v teh planinah.

17. Če v občini ni kravjih in volovskih planin, kam ženejo na pašo krave, kam drugo govedo, ali kako krmijo živino čez poletje?

18. Kakšno plačo ali drugo plačilo ima pastir v planini?

19. Katere bolezni nastopajo in kakšne nesreče se navadno dogajajo v planinah?

Nič – je ravninska občina.

20. Katere gasilske priprave ima občina, koliko hiš je zavarovanih, pri kateri zavarovalnici?

Skupaj z župnijsko cerkvijo sv. Mihaela pri Šoštanju, ki leži na meji občine (?) Šoštanj, pravkar načrtujejo prenosno brizgalo z drugimi razpoložljivimi pripomočki za bojevanje z ognjem.

21. Navedba v občini ležečih graščin in imena njihovih lastnikov.

Nič.

22. Kakšne vodovode ima občina, katere studence, nasipe na bregovih strug, sporočila o poplavih.

Živino napajajo na potoku Velunja.

23. Navedba dekanije, župnij, kuracij, kaplanij, beneficijev, božjepotnih krajev, podružničnih in drugih cerkev, samostanov, kapel, znamenj, križev itd. Kdo je patron, kako je z odvetništvom (Vogteij).

Kot pri Ravnah in Šentflorjanu; otroci gredo vsi k pouku v šolo v Šoštanju. [Pri Ravnah piše: Občina Ravne spada k dekaniji Škale kot celotno okrožje, razen občine Lepa Njiva, ki spada v gornjegrajsko dekanijo. Patron kot tudi odvetnik je Gornji Grad.]⁷

24. Ali ima občina lastno župnijo, katere občine spadajo k njej, če ne, kateri župniji spada občina.

Kako daleč imajo župljani do župnijske cerkve?

25. Ali ima občina lastno šolo, koliko otrok jo obiskuje, koliko občin vpisuje otroke vanjo? Če občina nima svoje šole, kam vpisuje otroke, kako daleč imajo otroci do šole? Kdo je patron šole?

26. Kje se ukvarjajo duhovniki s poučevanjem otrok, če ni učitelja ali je predaleč do šole. So v občini potujoči učitelji. Ali gredo duhovniki ob nedeljah zavoljo prevelike oddaljenosti od cerkve kot veroučitelji med župljane?

Kot pri drugih občinah. [Pri Ravnah piše: Občina Ravne spada v matično župnijo sv. Mihaela pri Šoštanju; krščanska opravila se vršijo tam. Pot traja

tri ure do cerkve, do gosposke je enako daleč in k poštni postaji v Velenju 3 milje.⁸ Pri Florjanu piše: Občina nima duhovnika, spada k matični cerkvi sv. Mihaela pri Šoštanju in ljudje hodijo 2 in pol ure do župnijske cerkve.⁹

27. Zdravstvene ustanove. Koliko zdravnikov, rancelnikov, porodničarjev in babic je v občini. Če občina nima svojega zdravnika, kam gredo navadno ponj. Lekarne, bolnišnice. Ali so v občini javna kopališča in slatinski izviri? Opis in poročila o kopališčih. V vseh ozirih bo za to poskrbljeno iz Šoštanja.

28. Navedba lepih razgledišč in vrtnih nasadov, čigavi so?

Nič.

29. Navedba posameznikov, ki so brez znanstvene izobrazbe ali navodil izredno dokazali veliko naravno nadarjenost za umetnost in sposobnost zlasti v mehaniki ali v umetnosti.

Nič.

30. Poročilo o ljudeh, ki so dosegli izredno visoko starost, in o posebno številnih porodih.

Težkih okvar ni izslediti, navadne borežni; veliko otrok. / Skupni pašnik, ne pomembni, je bil 1829 med razdeljen med družmirske posestnike, od česar vlečejo velike koristi. V okraju edina občina s konji, sicer imajo vsi naokoli vole.

V odgovorih se ne zrcali ravno stereotipna podoba Družmirja kot vasi z velikimi kmetijami, katerih bogastvo naj bi temeljilo na poljedelstvu, na širnih njivah pšenice: posestva so ocenjena kot »ne velika«, manjka da jim travnikov, tudi gozdovi so majhni, živež in krmo morajo celo kupovati v bližnjih sosednjih občinah. Je to realnost ali so se bali, da bi povedali preveč in bili deležni kakšnih novih davkov? Nasploh se odgovori ne zdijo ravno gostobesedni, zapisovalec se sklicuje na podobnost z okoliškimi občinami, čeprav je imelo Družmirje neprimerno bolj središčno lego kot Ravne ali Šentflorjan, od koder je bilo do župnijske cerkve 2 uri in pol do tri – iz Družmirja le par minut.

Kot posebnost Družmirja se kažejo konji kot osnova prevoznitva: z njimi da vozijo hrastovino, macesnino in oglje. Iz odgovorov šoštanjske gosposke vemo, da je macesen rasel v višjih predelih in so ga večino in v velikih količinah že prepeljali v Trst za gradnjo ladij.¹⁰ Oglje je zapisano kot »Kohlens»,

najbrž ni bil mišljen premog, saj je bil izkop premoga tedaj še zelo skromen.

Podatek, da naj bi samo v družmirski občini redili konje, drugod pa le vole, ne drži: šoštanjska gosposka je morala v sklopu podobnih odgovorov priložiti »Tabelo o stanju živine v okraju za leto 1840«, kjer so podrobno opisani tudi konji, posebej žrebci, kobile in kastrati: v Družmirju so imeli 25 kobil in 17 kastratov, skupaj 42 konj, kar je bilo 37,5 % od vseh 112 konj v popisnem okraju 47, ki je obsegal občine Sv. Florijan, Gaberke, Lokovica, Ravne, Zavodnje, Družmirje, Lepa Njiva, Šoštanj, Skorno, Topolšica, Sv. Vid in Bele Vode.

Poprečno sta v vsaki četrti družmirski hiši živeli po dve gospodinjstvi. Čeprav so otroci hodili v šolo v

ST. 18
dežela Štajerska

Popisni okraj št. 47

številka	kraj	št. glavi				konji				mule in mežgi	vili	krave	ovce			
		mesto	predmesje	trg	vas	1	2	3	žrebci					kobile	kastrati	skupaj
13	Sv. Florijan	.	.	.	1	.	.	.	1	1	4	6	.	32	32	15
18	Gaberke	.	.	.	1	.	.	.	.	4	1	5	.	34	46	.
59	Lokovica	.	.	.	1	.	.	.	.	2	.	2	.	62	74	76
104	Ravne	.	.	.	1	.	1	.	.	3	2	6	.	125	141	110
115	Zavodnje	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	1	.	68	65	248
118	Družmirje	.	.	.	1	.	.	.	.	25	17	42	.	4	67	.
119	Lepa Njiva	.	.	.	1	.	.	.	.	0	.	.	.	95	94	67
120	Šoštanj	.	.	1	.	2	.	.	.	18	16	36	.	8	73	5
127	Skorno	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	28	28	57
138	Topolšica	.	.	.	1	.	.	.	.	8	6	14	.	51	108	39
147	Sv. Vid	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	34	20	39
148	Bele Vode	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	60	47	342
	Skupaj	.	.	1	11	2	1	.	1	62	46	112	.	601	800	1189
	Leta 1837	.	.	1	11	1	1	.	1	72	28	103	.	586	742	1029
											18	9		15	58	160

Okrajna gosposka Šoštanj, 25. januarja '840

Tabela živine

¹ https://www.zrc-sazu.si/sl/zbirka/gothova-topografija, dostopano 19. 6. 2021.

² Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen: von seinem Aufenthalte im Kurorte Rohitsch-Sauerbrunn und über seine Reisen in Untersteiermark aus den Jahren 1810, 1811 und 1812, Graz: Leykam, 1912, str. 68, 69, 118.

³ Kuret, 2. snopič 1. zvezka, str. 178.

⁴ Ibid. 26 ss.

⁵ Kopije iz Deželnega arhiva v Gradcu in Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU. GT 65, ovoj 32, zvezek 1040, statistična občina Družmirje (Schmersdorf): str. 1) Gemeinde Schmersdorf / ad 1. 2. 3 Die Gemeinde Schmersdorf ist eine / geschlossene Ortschaft ist ad Conscriptio / Gemeinde für sich – und das Steuer / Gemeinde mit Gaberg vereinigt / sie zählt nach den Conscriptio – / 39 Häusern – 50 Wohnpartheyen – / sie liegt an die Bezirkstrasse gegen / Wöllan, in der Mitte der Gemeinde / rinnt der Bach = Velluna = die Brücke / ist holzern aus Eichenholz / untermauerten Brückenköpfen / das Wasser ist nicht tief und flüst / regelmässig. – / ad 4. Nichts. / ad 5. Alle Produkte den boden sehr gut die / Grundstücke zerstreut für den Land. / man? hat keiner sein Grundstück / recht arduiert. – / ad 6. Alles gut. Weg geht seitwärts nach / Wöllan. – / ad 7. Waldungen sind klein. Die Unterthaner / gehören größentheils zum Herrschaft / Wöllan – erwerbsame Menschen / und Fuhrleute. – / ad 8. et 9. Nichts. / ad 10. Erderbau(?) für Hausbedarf / str. 2) Fuhrwerken = Eichen = Kohlen und Larchen Ver / fahrungen, haben durch aus Pferde keine / Ochsen, Grundstücke nicht große. – / ad 11 Muß die größte Theil kaufen von Raune / Skalis = Tapolschitzer = Gemeinde. – / haben wenig Wiesen / ad 12 Nichts / ad 13 Mehr sandig aber erträglich schwarze / Erden. - Nur wenig Setein? Indem? / ad 14 Nichts / ad 15, 16, 17 et 18, 19 Nichts – ist ebene / Gemeinde / ad 20 Gemeinschaftlich mit der Pfarrkirche / St. Michael bey Schönstein weiche / an der Gränze der Gemeinde? / Schönstein liegt, wird so eben / ein Tragspritze samt übrigen / erforderlichen Feuerlösch(?)igen / angesetzt / ad 21 Nichts / ad 22 Sie träncken ihr Vieh an Velluna / bach. – / ad 23. Wie bey Raune et St. Florian / die Kinder gehen alle zum Schönstein / Schule zum Unterricht – / str. 3) ad 24, 25, 26 – wie bey übrigen (Gemein) den / ad 27 Wird von Schönstein aus in jeden be- / zeichnung besorgt. / ad 28 Nichts / ad 29 Nichts / ad 30 Harte deten ist nichts zu spüren ge- / wöhnliche Krankheiten – Kinder / viele. – / Die (Gemein)de Weide nicht unbedeutend ist / 1829 unter die Schmersdorfer Insassen / vertheilt worden wo sie großen / Nutzen ziehen. – die einzige (Gemein)de / mit Pferden im Bezirk je sonst bey / nahe hat alles Ochsen.

⁶ Prevod vprašalnika po: Kuret, Niko: Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848: topografski podatki po odgovorih na vprašalnice nadvojvode Janeza (1811) in Georga Göttha (1842). Del 1. Sn. 1, SAZU, Ljubljana 1985, str. 30, 32.

⁷ GT 3101–5, ovoj 29, zvezek 956, statistična občina Ravne pri Šoštanju: 23. Die (Gemein)de Raune gehört zum Decanate / Skalis wie der ganze Bezirk außer / der (Gemein)de Schönaker welche zu Oberburger / Decanate gehört. / Die Kirche Hi. Geist ist etwas uraltes / auf einem sanften Hügel gelegen / Patron ist Oberburg wie auch Wogley. –

⁸ Ibid.: Die (Gemein)de Raune ist nach der Mutter / Pfarre St. Michael bey Schönstein / eingepfarret worden Christl Ver- / richtungen dort? und? / abgehalten worden. – / Der Weg ist bey 3. Stunden zum Kirche, zu Obrigkeit eben so weit und zum Poststation / Wöllan 3 Meillen.

⁹ GT 751–4, ovoj 10, zvezek 258. Die Gemeinde hat keinen Geistlichen sie ist nach / die Mutter Kirche St. Michael bey Schönstein / einhepfarrt, und die Leute haben zum / Pfarrkirche bey 2 1/2 Stund zu gehen. –

¹⁰ GT 413,4–2, Okrajna gosposka Šoštanj, št. 6.

¹¹ GT 413,2, 1–2.

¹² https://pgd-lokovica.si/0-drustvu/zgodovina/, 11. 1. 2022.

¹³ Tagespost, Graz, 10. 4. 1874, str. 6.

Šoštanj in so tam iskali tudi medicinsko pomoč, pa je pot – tako opisovalec – vodila v Velenje; Družmirčani so bili tačas podložni velenjski gosposki, kar potrjuje tudi seznam domačij v kroniki župnije sv. Mihaela pri Šoštanju, kjer je dopisano, kam so bile domačije podložne pred odvezo.

Omemba, da so se pred sredino 19. stoletja v Družmirju pripravljali na nakup gasilske brizgalne, je eden najzgodnejših podatkov glede tukajšnjega gasilstva: Požarna bramba v Družmirju je bila ustanovljena šele pol stoletja kasneje, poleti 1908;¹² ob opisu tukajšnjega požara 1874 se sicer omenja, da je brizgalna s »požarnimi rekviziti«, ki jo vlečejo konji, močno zamujala ...¹³

Od največjega izkoriščanja do popolnega poloma

Rudarske nesreče, dražba in vrtočlavo strmoglavljenje vrednosti šoštanjskega rudnika domala na nič

Rudnik pri Šoštanju je bil sredi 19. stoletja brčas ena največjih protoindustrialnih gospodarskih družb v Šoštanju; presegla ga je šele usnjarna konec stoletja. Vendar je zenit rudnika trajal le kratek čas. Rudarska družba na reki Savi v Zagorju, ki je leta 1842 prevzela rudnik pri Šoštanju, je ponosno razstavljala svoje izdelke na 3. industrijski razstavi v Ljubljani leta 1844; v poročilu k tej razstavi so opisali tudi način dela v šoštanjskem obratu: »Sfalerit (dejansko Smitsonit² [= cinkova ruda]) je v rudniku cinka pri Šoštanju na Štajerskem v bituminoznem apnencu zelo močno zastopan; zato se pridobiva v odprtem koku, bodisi da je samo nalomljen in prepeljan iz Šoštanja v Zagorje na Kranjskem, zdrobljen, prepražen in premešan s koksanim premogom kot redukcijskim elementom, položen v posode (Muffen) in iz njega izločen cink, bodisi da revnejšo rudo tamkaj na stopah (Pochwerk) z dvajsetimi kladivi (Schüffer), dvema stresalnima mrežama (Stoßherde) oplemenitijo, in nato ravnavajo z njo enakomerno. Oba načina data tekoči cink, ki je nato – očiščen in ulit v plošče, opremljene s številko, besedo Sagor in težo – poslan na trg. Pri rudniku v Šoštanju so zaposleni rudarji kopači (Berghauer), prebiralci rude (Scheider), phavci³ (Pocher), delavci pri tresalnih mizah (Schlemmer) – 16 glav, pri cinkovi peči in stopah 30, skupaj 46 glav brez vodstva; cinkove peči zahtevajo mesečno okoli 1.100 centov rude iz Šoštanja in okoli 5.500 centov premoga, če so vse v pogonu.«⁴

Po zaprtju razstave je rudniška uprava podarila ljubljanskemu muzeju mdr. »kos cinkove svetlice, težek 65 1/2 funtov⁵ [slabih 33 kg], iz Šoštanja na Štajerskem.«⁶

Leto kasneje, 1845, je Zagorska družba šoštanjsko rudo in iz nje pridobljeni cink razstavljala na tretji vesplosni avstrijski poslovni razstavi na Dunaju in prejela bronasto medaljo: ker je uspela uporabiti cinkovo svetlico za izdelavo cinka, za stremljenje k napredku in zaradi močnih in različnih obratov.⁷ Časopisi so poročali, da bi mogla Zagorska družba za rudarjenje cinka, svinca in premoga s svojimi bogatimi rudniki ob povpraševanju z lahkoto dobaviti 100.000 centov letno (5.600 ton). Cinkovo rudo, ki so jo pridobivali v Šoštanju, so (v Zagorju) predelovali v 4 enojnih in dveh dvojnih pečeh: iz 1.100 centov rude so s 5.500 centi premoga pridobili 150 centov cinka, vrednega 50.000 fl., ki so ga prodajali vse do Trsta.⁸

Oskrbnik Schmidl je poročal, da naj bi se sfalerit v Šoštanju pojavljal v širini več seznej.⁹

Obrat sta leta 1855 prevzela zakonca Atzl. Zbornica za trgovino in gospodarstvo v Gradcu je poročala na ministrstvo, da je bila pri Šoštanju zagnana talilnica cinka (Zinkschmelzwerk) in so že v prvem letu delovanja (1856) pridobili 309 centov (17,7 t) cinka¹⁰ v vrednosti 4.320 fl.. Obrat je imel 3 peči za cink, 1 za svinec in 3 za praženje, 1 phalnico ter v pripravi še 20 stop in 20 (!?) tresalnih miz. (Po rudarski knjigi je bil k opisu rudniku jamskih mer dodan opis phalnice z dvajsetimi stopami, 4 tresalnimi mizami in eno drobilnico po koncesijski listini, datirani 11. junij 1845 št. 1417.¹¹) Osebej rudnika je sestavljalo: 1 pisarniški uslužbenec (Beamte), en vodja del oziroma nadzor (Steiger und Ausseher) in 23 delavcev, izplačanih je bilo za 5.000 fl. plač (Arbeitslohn).¹² Ob zaposlitvi Tomaža Angererja za pooblaščenca in upravnika¹³ sta mu ob letni plači 1.200 florintov morala lastnika rudnika zagotoviti še prosto, dobro in prostorno stanovanje z zelenjavnim vrtom, les in premog za ogrevanje, povrnitev potnih stroškov ter pokojnino zanj, ženo in otroke po direktivah za državne uslužbenca.¹⁴

V graškem časopisu Tagespost je bila 1856 objavljena reklamna notica: »Prodaja cinka. Pri novo ustanovljenih in sedaj v popolni pogon danih rudnikih cinka, svinca in premoga pri Šoštanju v Šaleški dolini so začeli s proizvodno cinka, katerega prodajo na drobno je prevzelo skladišče cesarsko kraljeve deželnoprivilegirane Reichramingerjeve tovarne medenine v Gradcu, na Kovaški ulici št. 381.«¹⁵ V prejšnji številki smo brali, kako je Atzl opisal domnevne ogromne potenciale šoštanjskega rudnika, zamolčan pa tukajšnji polom barona Adelsteina ter uradna opozorila državnih organov, da se izkoriščanje presiromašne rude ne bo izplačalo; morda Atzlovo besedilo sploh ni bilo toliko strokovno poročilo kot vaba kupcem. Le nekaj let kasneje, leta 1860, je rudnik (skupaj s premogovnikom v Pesju in Hrastovcu) od Atzlav kupil Hermann Schotik z Dunaja (stanujoč na naslovu Stadt, Tuchlauben 17 oz. 19),¹⁶ mojster tkanja (Webermeister)¹⁷ in proizvajalec tkalne blaga (Webwaarenfabrikant);¹⁸ skupaj z Anno

Fechner je imel tovarno za modno spodnje perilo in posebne obdelave tekstila (Mode = Weißwaren = und Appreure¹⁹ = Fabrik) je izdelovala razne tkanine v vseh barvah: mrežasti organtini, trpežni in odporni linon, lahek, redek in tanek moul, fini prosojni batist in rahlo tkani tarlatan.²⁰

Schotik je pri rudniku nastavljal pooblaščenca in upravitelja, to je bil Jožef baron Gall Gallenstein²¹ in kasneje Karl Kovačič.²² Solastnik naj bi bil Artur Stürmer.²³

Od tedaj je šlo le navzdol. Vitez Gadolla je čez štiri leta, 1864, poročal o rudniku: »Zdaj stoji vse prazno in ne deluje, Atzl je delal samo na cinku in za to zgradil svoje peči, pri Paki so naredili tudi nove stavbe in stroje. Zidovi starega plavža (Schachtofen) še stojijo, prav tako se v Lokovici (Lukouzen), kjer so bili rovi (Gruben), vidijo stari zidovi. – Hiše, ki jih je postavil neki Satner, pa so že ruševine, posebej talilna peč (Schmelzofen). ... / V Lokovici je prišlo še do nesreče, da je 2 ali 3 rudarje (Knappen) nekoč zasulo v rovu.«²⁴ Torej bi v Puharju stale vsaj tri vrste peči, Atzlava za cink, plavž (Schachtofen) ter Saterjeva talilna peč (Schmelzofen). Da je v šoštanjskem rudniku zasulo dva ali tri rudarje, je najbrž prvo poročilo o kakšni rudarski nesreči v Šaleški dolini (prva manjša nesreča v premogovniku se je zgodila šele čez več kot 20 let, 1887; v eksplozijah metana leta 1893 pa je umrlo 11 in nato še 21 rudarjev²⁵).

Zaradi dolga 1.470 florintov je šla leta 1864 na dražbo hiša Jožefa in Ane Atzl, št. 26, v Šoštanju, s stranskimi poslopji in hišnim vrtočem, s sodno ocenjeno vrednostjo 4.040 fl.²⁶

Leta 1866 je rudarsko glavarstvo (Berghauptmannschaft) v Celju poročalo, da je prišlo do zmanjšanja obratov za pripravo rude, ker je svinčev in cinkov rudnik v Šoštanju povsem ustavljen; zaradi izčrpane rude je bil že dlje časa le v slabem pogonu in se zdaj prodaja, delno propadle naprave pa so predelane za druge namene.²⁷ 21. maja 1866 je bil začel stečaj fizičnega lastnika rudnika, Hermana Schottika,²⁸ in knjižnih lastnikov,

Rudarska posest

Jožefa in Anne Atzl, ker državi niso bile plačale finančne pristojbine, ki so znašale 189 fl. + 2 fl. 57 1/2 kr. + 33 fl. 7 kr. + 15 fl. 75 kr., skupaj torej 240 florintov in 39,5 krajcarjev.

Rudarska posest je bila v protokolu z dne 23., 24. in 25. aprila 1866 ocenjena na 2.320 fl., in sicer:

I. a) rudnik svinca in cinka pri Šoštanju, rudarska knjiga V. A., fol. 465, v sodni vrednosti 2.300 fl.;

b) stara phalnica in pralnica, V. A. fol. 429, v sodni vrednosti 20 fl.;

c) rudnik črnega premoga v Hrastovcu, V. A. fol. 829, brez vrednosti;

d) rudnik rjavega premoga v Pesju, V. A. fol. 453, brez vrednosti;

II. rudnik železove rude v Zalogu, V. A. fol. 817, brez vrednosti;

III. rudnik železove rude v Preboldu, V. A. fol. 781, brez vrednosti.

Dražbe so bile razpisane za 19. julij, 23. avgust in 27. september, vsakič med 10. in 12. uro v dvorani sveta Okrožnega kot rudarskega sodišča Celje.²⁹

Graški Tagespost je januarja 1867 objavil zapis dopisnika z incialkama A. P.:

»Šoštanj v Šaleški dolini. Posebna usoda počiva nad rudnikom cinka v soteski Penk (Pönikgraben) nedaleč od tod. Potem ko je njegov prejšnji lastnik J. Atzl vložil ogromen denar za njegovo vzdrževanje in razvoj, ga je prodal dunajskemu poslovnežu za 65.000 florintov. Tudi ta je žrtvoval še več tisočakov nedobičkonosnemu podjetju, vmes propadel, in zdaj pride rudnik za – glede na prej navedene kupne cene – smešno vsoto 2.500 florintov na izvršilno dražbo! Vendar tudi ta nizka cena ni mogla pritegniti kupcev, kajti niti pri tretji ponudbi, pri kateri bi lahko objekt prodali tudi pod ceno, ni bilo najti koga, ki bi bil željan nakupa. Zdaj pride famozni rudnik 17. tega meseca četrty pod kladio. V sedanjem stanju daje res mračen izgled, toliko bolj, ko se človek spomni srečnega vrvenja, ki je tu vladalo pred leti. Zdaj pa propadajo jaški, katerih zevajoča globina je požrla že toliko tisočakov, in stavbe, v katerih so pridobili tako malo cinka, plačano (»geblechte«) pa je bilo vendarle tako veliko, stojijo tihе in zapušćene.

Strehe slednjih so propale. Veter se lovi skoz' hale.

No, morda se ob četrti ponudbi vendarle najde nekdo, ki bo ožil visodni rudnik, ga skupaj s pripadajočimi stavbami, ki ležijo ob Paki, spremenil v kakšno drugačno industrijsko podjetje, nedonosno rudo pa pustil počivati v globini.«³⁰

V Rudarski knjigi najdemo kot rezultat dražbe samo suhoparen vpis, da se lastninska pravica na tej rudarski entiteti na osnovi potrdila cesarsko kraljevega Okrožnega sodišča v Celju z dne 12. julija 1867, št. 2096, vpiše na kupca, gospoda **Jožefa Toplaka**, šolskega učitelja v Grižah (Gries).³¹

Primer medalje iz dunajske razstave leta 1845³²

¹ Zinkblende, (Zn,Fe)S, cinkov železov sulfidni mineral.

² Zinkspath, ZnCO₃, cinkov karbonat.

³ <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=Pocher&AllNoHeadword=Pocher>, 23. 1. 2022.

⁴ Bericht über sämmtliche Ergebnisse, welche für die dritte, zu Laibach im Jahr 1844 ... eröffnete Industrie-Ausstellung des Vereins zur Beförderung und Unterstützung der Industrie und gewerbe. Gradec: založila direkcija družbe, 1845, str. 19.

⁵ <https://de.wikipedia.org/wiki/Pfund>, 6. 12. 2021.

⁶ Laibacher Wochenblatt zum Nutzen und Vergnügen, 15. 5. 1845, str. 4: Verzeichniß der eingegangenen Museal-Geschenke. Tega kosa v muzeju (še ?) niso našli.

⁷ Bericht über die dritte Allgemeine österreichische Gewerbe-Ausstellung in Wien 1845. Dunaj 1846, k. k. Hof- und Staats-Druckerei, str. 237.

⁸ Allgemeines Anzeige-Blatt, 11. 9. 1844, str. 1.

⁹ Schmidl: Das Montan-Production der Gewerkschaft Sagor. Innerösterreichisches Industrie- und Gewerbe-Blatt. Gratz,

¹⁰ Bericht der Gratzter Handels- und Gewerbekammer für die Jahre 1854, 1855 und 1856 erstatet an das hohe k. k. Handelsministerium. Graz, 1867, str. 22.

¹¹ SL_AS, Rudarske knjige, V. A. str. 465, št. VII.: Ein Pochwerk mit zwanzig Schiesern", vier Stosherden und einer Quetschmaschine laut Concesions – Urkunde dat et 11t Juni 1845 Z 1417 L. Aufgenommen über? Auftrag 24. Dezb '845 Z. 2824.

^{*} Za poimenovanje stope »Schmesser« gl. Scheuchenstuel, Carl von: Idioticon der österreichischen Berg- und Hüttensprache. Wien, 1856, str. 180.

¹² Tabela Berg- und Hütten-Betrieb im Jahre 1856. Statistischer Ausweis der Grazer Handels- und Gewerbekammer für das Jahr 1856. Gratz, 1857, str. 18, 19. Tabela Ausweis über die Berg- und Hütten-Unternehmungen auf Metalle im Jahre 1855. Statistischer Ausweis der Grazer Handels- und Gewerbekammer für das Jahr 1855. Gratz, 1857, str. 16, 17. Orožen, Janko: Zgodovina premogovnika v Velenju. Celjski zbornik, Celje: Svet za kulturo okraja Celje, 1960, str. 259 sicer poroča, da naj bi bilo delavcev leta 1856 kar 58.

¹³ Prim. Kraus, Johann Baptist: Montanhandbuch des Oesterreichischen Kaiserthums für 1861. Dunaj 1861, str. 18.

¹⁴ Der zwischen dem Herrn Josef und der / Frau Anna Atzl ainerseits, und dem H[e]rnn / Thomas Angerer andererseits geschlossene Dienst- / vertrag vom 29. November 1855 wird auf / diesem (Steinkohlenb) Blei= und Zinkbergbau / zu Gunsten des Herrn Tomas Angerer zum / Wirkung des Pfandrechtes für seine Erhol= / dung ob jährlich 1200 F in der Währung der / l. f. Steuer, für 5%, das reinen Wer? Wer= / trägnisses, für freie, gute und geräumi= / ge Wohnung mit Gemüsegarten, für das / erforderliche Richt, dann das zum Erheizung / nöthigen Holz sammt Steinkohlen, für rolle / Vergütung der Reisekosten in Dienst= und / Werksangelegenheiten, endlich für seine, sei= / ner Ehegattin und seine Kinder Pesions / nash der für die Staatsbeamten bestehenden / Direktiven einverleibt. SL_AS, Rudarska knjiga V.A, str. 474.

¹⁵ Tagespost, 10. 6. 1856, str. 3.

¹⁶ J. C. Ackermann's Adressenbuch der vorzüglicheren Fabriken und Gewerbe in sämmtlichen Kronländern Oesterreichs. Dunaj 1870, str. 429.

¹⁷ Kastner, Leopold: Adressenbuch der Handel- u. Gewerbetreibenden sowie die Actien-Gesellschaften der Oesterreichisch-ungarischen Monarchie. Wien: samozaložba, 1873, str. 29.

¹⁸ Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung, Wien, 26. 6. 1866, str. 204.

¹⁹ <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=apretirati>, 22. 10. 2021.

²⁰ Pernold, Emanuel: Firmenbuch. Wien: Verlag von F. B. Geitler, 1862, str. 52. Pernold, Emanuel: Commercialschema für den österreichischen Kaiserstaat. Wien: im Verlage des Herausgebers, 1860, str. 764. Tovarna je bila na naslovu Gumpendorf, Liniengasse 570, skladišče pa na Mesto, Krebsgasse 510.

²¹ Seher, Anton: Zgodovina Premogovnika Velenje 1. Velenje: Premogovnik, 1995, po: Montanistični priručnik (Montan-Handbuch) za leto 1864.

²² Kraus, Johann Baptist: Montan-Handbuch des Kaiserstaates »Oesterreich« für 1867. Wien: Im Selbstverlage, 1867, str. 24.

²³ Aplinc, Miran: Penk – Pevniški graben. List, april 2020, str. 4.

²⁴ Gadolla, Franc vitez: Rudnik svinca na nahajališču cinka v sivem peščenjaku hriba Skorno, zahodno od Šoštanja in južno od Starega trga /Razbor/ na galenitu v majhni količini. Gradec, 1864. HS-912. Skene hrani Knjižnica Velenje, str. 29 desno, 30 levo.

²⁵ Seher, Anton: Od raziskav do 4 000 000 ton lignita letno. 100 let Rudnika lignita Velenje. Velenje: Rudarsko energetski kombinat, 1975, str. 32.

²⁶ Grazer Zeitung, 13. 7. 1864, str. 4. Na prvi licitaciji se ni pojavil noben kupec, Grazer Zeitung, 13. 8. 1864, str. 6. III. licitacija razpisana za 1. 10. Tagespost Graz, 29. 9. 1864, str. 12., ponovno 1. 5. 1865, Tagespost Graz, 30. 4. 1865, str. 6.

²⁷ Der Bergwerks-Betrieb im Kaiserthume Oesterreich, für das Jahr 1866. Dunaj 1866, str. 31.

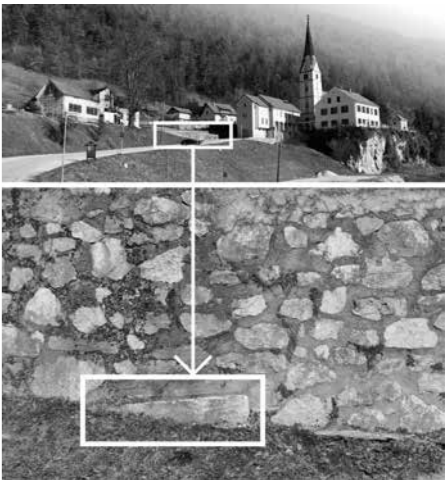
²⁸ Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung, Dunaj, 26. 6. 1866, str. 204. Razprodaja premičnih Schottikovogeva dunajskega podjetja je bila že dve leti prej: Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 23. 5. 1864, str. 326.

²⁹ Grazer Zeitung, 23. 6. 1866, str. 4.

³⁰ AP: Schönstein in Schallthale, Tagespost, 13. 1. 1867, str. 4. Povzema: Ein Zinkbergwerk in Steiermark, Das Vaterland, 15. 1. 1867, str. 3. Ferd. Ad. Dietl: Aus Steiermark, Allgemeine land- und forstwirthschaftliche Zeitung, 10. 5. 1867, str. 11.

³¹ SL_AS, Rudarske knjige, V. A. str. 468: »Auf Grund des Eigentumsurkunde dd? k.o. Kreisgericht Cilli 12. Juli '867 Z. 2096 wird das Eigenthumsrecht auf diese Bergentität für den Käufer Hrn. Josef Toplak, Schullehrer in Greis einverleibt.«

³² Medalja z naslovnice kataloga družbe Joh. Weiss & Sohn, Wien, iz leta 1876. https://www.holzwerken.de/museum/hersteller/weiss_quellen.phtml, 23. 1. 2022.

Domnevni rimski sarkofag iz pohorskega marmorja v Vinski Gori, vzdian v škarpo pod staro šolo

sarkofag – najdeno kje v bližini ali pripeljano od daleč, niti si ga trenutno ne moremo v celoti ogledati, vsekakor pa bi bil rimski sarkofag – če bi bil strokovno potrjen – omembe vredna antična ostalina v Šaleški dolini.

Johann St. im Weinberge — Svet-Jansch — Die Lage des Kirchleins über einem mächtigen Tuffsteinlager materalisch, der Weg dahin reizend, die Aussicht in das herrliche Schallthal entzückend. Ein römischer Sarcophag als Wassertrög an der kristalhelten Quelle. Das Volk erzählt sich viel von den woblühöthigen Nymphen, die in den Felsfendöhlen unterhalb des Kirchleins hausen.

Maler um Nonhaus in Steiermark. Gratz, 1861.

Zapis o sarkofagu v Vinski Gori

Se je v Vinski Gori »pojavil« sarkofag iz rimskega časa?

Kakšna je možnost, da sredi naselja v Šaleški dolini sredi belega dne naletiš na doslej neznan rimski sarkofag? Pravzaprav je ni, bi rekel človek, morda ob kakem izkopu ali rušitvi stare hiše. Še rimski novc se tod skrajno redko najde,¹ kaj šele sarkofag – kamnita krsta, ki je težka in razsežna reč! Nenaadnje sta bila v Vinski Gori dva raziskovalna tabora, v letih 1997 in 1998, tam smo dvakrat po en teden skakali tako zgodovinarji kot arheologi in arhitekti; sarkofag se nam pa ja ne bi mogel skriti ... sem si mislil, ko je internetni brskalnik na vsem lepem (ko sem iskal nekaj povsem drugega) potegnil na plan tale kratek opis Šentjanža (prevedeno iz nemščine):

Sv. Janez v Vinski Gori – Svet Janž – Lega cerkvice nad mogočnim skladoh lehnjaka slikovita, pot tja gor ljubka, razgled v čudovito Šaleško dolino sijajen. Rimski sarkofag kot vodno korito na kristalno bistrem izvihu. Ljudje si pripovedujejo mnogo o dobroduhlih nimfah, ki živijo v skalnih votlinah pod cerkvico.

Tako pravi na 5. strani Vodnik okoli Dobrne na Štajerskem z zemljevidom okolice kopališča, ki je bil leta 1861 izdan v Gradcu in ga hrani Avstrijska narodna knjižnica na Dunaju. Avtor se ni

podpisal, papir in tisk je zagotovil Jožef A. Riebreich, knjižica ima le 16 paginiranih strani.

Aha, to bo še ena podobna informacija kot tista o starem kamnitem obodu toplega vrelca v Topolšici, po katerem so zgodnji opisovalci kopališča skleпали, da je bilo uporabno že v rimskih časih.² Ali tista o »nekem kamnu«, izoranem bliizu najdišča Speratove nagrobne ploščce, ki naj bi ga odpeljal turnski graščak Komorzinskiy³ in naj bi bil domnevno izgubljen v avstrijskih muzejih. Vseeno sem poslal elektronsko pošto v Vinsko Goro in dobil odgovor, da je res bilo nekaj takega kot sarkofag, da tedaj niso vedeli, da bi imelo kakšno vrednost, in so porabili pri zidavi škarpe pod dovozom k stari šoli.

Opala, grem gledat. V vsej škarpi je samo en kamen umetno zglajen, pravokotne oblike ter ima značilno strukturo, ki spominja na bel, grob, svetlikajoči se sladkor – to je »pohorski marmor«, iz katerega so izdelali veliko rimskih spomenikov. Iz zemlje ga gleda meter in pol v dolžini ter še ne 30 cm v višino – preostanek (koliko?) je skrit pod betonom in zemljino. Torej je domnevni sarkofag še vedno v Vinski Gori. Kot lahko preberemo, so marljivi turistični delavci Vinske Gore /.../ leta 2006 vaško perišče z rezervoarjem vzorno obnovili in obudili stare običaje ročnega pranja perila.⁴ Bržčas je bilo tedaj odstranjeno kamnito vodno korito, ki je bilo v Šentjanžu vsaj od leta 1861.

V Šentjanžu je še več namigov, da naj bi tukajšnji prostor uporabljali v rimskem času: »rimska cesta« naj bi vodila pod cerkvijo/po nasipu v Lokovini,⁵ menjal se je »rimski most«, nekje tod naj bi šla trasa rimske ceste med Celjem in pošto postajo Upellae (Stara vas pri Velenju).

Ne vemo, ali je bilo vodno korito – domnevni

¹ Murko, Miha, Arh, Monika, Brišnik, Danijela: Poročilo o arheološkem dokumentiranju ob gradnji pri zemeljskih gradbenih delih za statično utrditev cerkve sv. Urha v Gaberkah (EŠD 3435), Slovenska Bistrica: ZVKDS OE Celje, 2011. https://www.academia.edu/7740920/Sv_Urh_Gaberk_Poro%C4%BDilo_Priloge2011, 3. 9. 2020.

² »Aus der alten Einfassung, die sie umgab, schließt man, daß schon zu den Zeiten der Römer die Quelle benutzt wurde.« Kefenstein, Christian: Bemerkungen, gesammelt auf einer geognostisehen Reise im Sommer 1828 besonders über die Alpen in Steiermark, Krain und Illyrien. Deutschland geognostisch dargestellt, 6. Bd., II. Heft, Weimar: im Verlage des Landes-Industrie-Comptoire, 1829, str. 216.

³ Šaštel, Jaro: »Upellae – Vitjanž?« Zgodovinski časopis, 1954/1–4, str. 129, op. 5.

⁴ Lesjak, Marija: Biser Vinske Gore (seminarska naloga). Vinska Gora, Planinsko društvo, 2007, str. 38. https://kvgn.pzs.si/files/File/Seminarske%20naloge/biser_vinske_gore.pdf, 14. 2. 2021.

⁵ Brišnik, Danijela: Začetek arheološke topografije na območju med Lipjem in Dobrno. Vinska Gora, zbornik raziskovalnega tabora. Velenje: Erico, 1999, str. 161, 162.

Cerkev

SREDA, 2. marec, sv. maše na PEPELNICO – začetek postnega časa

Šoštanjska župnijska cerkev ob 7.00

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.00

Zavodnje ob 10.00

NEDELJA, 6. marec, sv. maše na 1. POSTNO NEDELJO

Šoštanjska župnijska cerkev ob 7.00, 8.30 in 11.30

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

NEDELJA, 13. marec, sv. maše na 2. POSTNO NEDELJO

Šoštanjska župnijska cerkev ob 7.00, 8.30 in 11.30

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

SOBOTA, 19. marec, sv. maše na praznik SV. JOŽEFA

Šoštanjska župnijska cerkev ob 8.30

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

NEDELJA, 20. marec, sv. maše na 3. POSTNO NEDELJO

Šoštanjska župnijska cerkev ob 7.00, 8.30 (družinska sv. maša), 11.30 in 15.00 Vera in Luč

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

Bogoslužna oznanila

PETEK, 25. marec, sv. maše na praznik GOSPODOVEGA OZVANJENJA – materinski dan

Šoštanjska župnijska cerkev ob 8.30

Šoštanjska mestna cerkev ob 18.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

NEDELJA, 27. marec, sv. maše na 4. POSTNO NEDELJO

Šoštanjska župnijska cerkev ob 7.00, 8.30 in 11.30

Šoštanjska mestna cerkev ob 19.00

Bele Vode ob 8.30

Zavodnje ob 10.00

Sv. maše v domu Zimzelen: 1. 3., 15. 3. in 29. 3. ob 19.00

Vsak petek v postnem času bo v mestni cerkvi pred večerno sv. mašo (17.30) križev pot.

Vila Mayer

100 zvončkov za Kajuhovih 100 let

VILA MAYER

Zvonček je na pogled nežna, drobna, a hkrati trdoživa cvetlica, saj med prvimi vzcveti pod zlomljenim pečatom zime. V ljudskem izročilu pomeni upanje. – Tudi Kajuhova poezija je prežeta z upanjem, z neomajnim optimizmom, ki zre v prijaznejše, toplejše čase. Sluti in napoveduje pomlad.

Letos mineva 100 let, odkar se je v Šoštanju rodil pesnik Karel Destovnik - Kajuh. Pri Vili Mayer smo njemu v čast posadili 100 zvončkov. Prejeli smo jih iz zbirke ljubljanskega botaničnega vrta. Avtohtoni zvončki so pri nas v naravi zaščiteni. Tudi Kajuhova poezija nam je nadvse dragocena in neprecenljiva.

Foto Arhiv Vile Mayer

Knjižnica

Mestna knjižnica Šoštanj – marec 2022

MARJETKA BLATNIK

KNJIŽNI SEJEM

PONEDELJEK, 7. 3., 10.00–18.00

Za vse ljubitelje starih knjig, sejem rabljenih knjig, prvi ponedeljek v mesecu.

Poleg podarjenih knjig prodajamo tudi knjige, ki so odslužile svojo nalogo v naši knjižnici, z namenom, da najdejo pot med ljudi in tako polepšajo dan strastnim bralcem in zbirateljem.

RAZSTAVE

PRILOŽNOSTNA GRAFIČNA PODOBA KAJUH 100 LET

Predstavitel idejne zasnove in osnovnih elementov priložnostne grafične podobe KAJUH 100 LET, ki je skozi sodoben likovni pristop vizualno opremila 100. obletnico rojstva pesnika prihodnosti in človekoljuba Karla Destovnika - Kajuha. Podobo so v sodelovanju z Zavodom za kulturo Šoštanj in Občino Šoštanj zasnovali v kreativni platformi Opalcelica.

BRALNI PAKET

PRIVOŠČITE SI ... ČAS ZA KNJIGO

Čas se ustavi v družbi dobre knjige, zato se pustite presenetiti in si postrezite s paketom treh romanov po izboru knjižničarke ali knjižničarja. Verjamemo, da vam bo ta način olajšal varno izposajo knjig in vas prebudil v pomladne dni.

SINJI GALEB – RAZSTAVA OB 70-LETNICI ZBIRKE SINJI GALEB

Letos praznujemo visoko obletnico najstarejše knjižne zbirke za mladino pri nas. V njej je doslej izšlo že 350 del. Prva knjiga iz te zbirke je bila knjiga indijskega avtorja z naslovom Mladost v džungli. Seliškarjeva Bratovščina Sinjega galeba, ki je zbirki dala ime, je bila druga. V knjižnici Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki so izpostavljene knjige iz zbirke. Vabljeni k izposoji in branju.

POTOPIS

DAVID VIDMAR ČERU: NOVA ZELANDIJA – DEŽELA PRIJAZNIH MAOROV, KUŠTRAVIH OVAC IN SKRIVNOSTNIH HÓBITOV

TOREK, 8. 3. 2022, OB 18.30

Nova Zelandija je obenem ena od Slovenije najoddaljenejših, a sočasno ena nje najpodobnejših dežel. Otočje neskončnega zelenja, bujnih gozdov in goratih, zasneženih gorskih vrhov skriva bogate naravne znamenitosti, prijetno kulturo in ene najprijaznejših in najprijaznejših ljudi. Tu in tam se celo najde kakšen hóbit, ki na vsake toliko pogleda iz svoje dupline. Je nepozaben kraj in ena najboljših turističnih destinacij za bolj avanturistične. V čarobni svet Nove Zelandije vas bo popeljal David Vidmar Čeru, zgodovinar in eden mnogih, ki jih je navdušila ta dežela.

PRIREDITVE ZA OTROKE IN MLADINO

ČETRTKOVA PETA

ČETRTEK, 10. 3., OB 17.00

Ustvarjalnica za otroke in starše s Tjašo Rezman.

Dogodek prireja Medobčinska zveza prijateljev mladine Velenje – Vila Rožle.

PRAVLJIČNA JOGA

ČETRTEK, 17. 3., OB 17.00

Ob poslušanju zgodbe bomo otroke popeljali v svet jogijskih položajev (asan). Postali bodo lahko hrabri junaki, pogumni levi, zviti krokodili, lahkon vetrovi ali pa prikupni kraljeviči in princeske. Pravljična joga je namenjena otrokom, starejšim od treh let. Z vami bo Nina Časl.

Priložnostna grafična podoba Kajuh 100 let

Razstavišče Mestne knjižnice Šoštanj

V Mestni knjižnici Šoštanj ob obletnici smrti Karla Destovnika - Kajuha razstavljamo predstavitev idejne zasnove in osnovnih elementov priložnostne grafične podobe KAJUH 100 LET, ki je skozi sodoben likovni pristop vizualno opremila 100. obletnico rojstva

pesnika prihodnosti in človekoljuba Karla Destovnika - Kajuha. Podobo so v sodelovanju z Zavodom za kulturo Šoštanj in Občino Šoštanj zasnovali v kreativni platformi Opa!celica.

Priložnostna grafična podoba se na sodoben grafični način poklanja 100. obletnici rojstva pesnika prihodnosti in človekoljuba Karla Destovnika - Kajuha. Likovni princip in skozenj izražena sporočilnost se je namerno odklonila od grafičnih prijemov, ki so Kajuha vizualno predstavljali v preteklosti, saj je bilo osnovno vodilo pri oblikovanju, da se podoba pesnika približa mladim. Prisotnost partizanske antifašistične uporniške simbolike je mlajšim generacijam zelo tuja reč,

saj se želijo distancirati od komunikacije, ki spodbuja konflikte in ne vodi k spravi. Energijo raje vlagajo v skupno dobro in se osredotočajo zgolj in samo v prihodnost. Retrovizor jim je le v pomoč, da iz preteklosti v svojo popotniško malho vtaknejo izključno dobre reči. In prav zavoljo tega priložnostna grafična podoba Kajuh 100 let vključuje elemente, ki izražajo optimizem, se spogledujejo z digitalnim svetom in pripovedujejo zgodbe skozi ilustrativne kompozicije. Obenem pa ob podpori barvite svežine ter prepletu retro-modernih črkovnih tipografij poezija ikončnega Kajuha sproščeno vstopa v svet mlajših generacij.

MARJETKA BLATNIK

